

ЛІТЕРАТУРА, ОБ'ЄДНАНА ВІЙНОЮ

«Війна змінила кожного» – такою була тема дискусії, організованої тернопільським видавництвом «Джура» в рамках фестивалю «Книжковий Арсенал», про відображення літератури під час російсько-української війни.

У заході взяли участь Василь Ванчура, Олександр Хоменко, Надія Зінченко, Любов Долик, Надія Сеньовська, Микола Васьків, які презентували різні аспекти війни, її впливу на наше життя і літературу.

«Твори авторів, чиї книги ми сьогодні презентуємо, є своєрідною рефлексією на війну», – зазначила, відкриваючи дискусію, модератор зустрічі, молодший науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Юліана Шинкарик. І продовжила: «Усі ці автори пишуть про російсько-українську війну, яка глибоко торкнулася кожного українця. Їхні твори є рефлексією на війну, але кожен з них підходить до цієї теми з різної перспективи: Олександр Хоменко пропонує погляд свідка,

який пише безпосередньо «на окопах», фіксуючи війну як місію порятунку; Надія Зінченко описує особистий досвід початку повномасштабного вторгнення, хаосу та вимушеної втечі від війни; Любов Долик створює тексти, які є не просто поезією чи прозою, а «молитвами», спрямованими на пробудження світла та підтримки у складні часи; Надія Сеньовська зосереджується на емоційних та психологічних викликах, з якими стикаються дружини захисників, пропонуючи «посібник з виживання», у світі очікування та болю. Таким чином, їх об'єднує спільна тема – війна та її вплив на українське суспільство й індивідуальні долі, але кожен з них робить акцент на різних аспектах цього досвіду: від безпосереднього перебування на фронті до внутрішніх переживань та духовних пошуків».

О. Хоменко, багаторічний науковий співробітник НДІ українознавства, а до війни – очільник Музею Української революції 1917–1921 років НМІУ, уже

четвертий рік поспіль захищає Україну в лавах бійців батальйону «Свобода» бригади «Рубіж». Саме в окопах він почав писати надзвичайно проникливі речі, які вже встигли охрестити «новітнім Євангелієм сучасної війни». Напередодні «Книжкового Арсеналу» побачила світ третя збірка його фронтових поезій «У домі сухого серця ПЛЮС Обличчям у профіль до завтра» [2], куди увійшли практично всі твори, написані безпосередньо «на окопах». На запитання Ю. Шинкарик, як саме це унікальне середовище вплинуло на його поетичний голос, на вибір тем та образів, чи стало це своєрідною формою психологічного розвантаження, чи, навпаки, ще більшим зануренням у реальність, автор підкреслив: «Війна змінюється сама і змінює нас. Війна стала для нас найбільшим прокляттям і найбільшим благословенням. Бо ми змогли побачити людей, які ходять всередині ікон, ми опинилися всередині античної трагедії. Тому обов'язок літератора – бути свідком цих змін, фіксувати їх, фіксувати все, що відбувається з тобою і навколо тебе. І чесність цього свідчення, напевне, і є критерієм правдивості літератури. Її головне завдання – говорити про те, що з нами сталося після 24 лютого 2022 року і в чому ми будемо жити ще довгий-довгий час».

Так само різним був досвід й інших учасників дискусії. Н. Зінченко, авторка роману «Втеча від війни», розповіла про особистий досвід проживання війни очима людини, якій довелося опинитися за кордоном. Ранок 24 лютого 2022 року, коли Київ потрапив під обстріли, а діти ще мирно спали, – це надзвичайно потужна і пронизлива мить, що змінила життя. Вона пригадала той перший

момент усвідомлення, що почалася повномасштабна війна, і найперші думки та емоції, які переповнювали її як матір, ті страхи, вагання, труднощі та маленькі перемоги, з якими зіткнулися тисячі наших співвітчизників, які втратили дім чи на початку війни вивезли дітей за кордон і змушені були там залишитися. Водночас Н. Зінченко переконана, що цей досвід зробив нас сильнішими: «Ви помітили, що ми перестали боятися? У світі нас визнають незламними. Ми змінюємося. Країна змінюється щодня. Тому писати потрібно – обов'язково і кожному».

Н. Сеньовська у своїй книзі, яка має дуже промовисту назву «Дружина Героя: посібник з виживання», зробила спробу не просто поділитися досвідом, а й надати певні орієнтири чи підтримку іншим жінкам, які проходять через подібні випробування. Авторка показала світ дружин військових, які знають, що таке чекати, виховувати дітей, вирішувати проблеми, а разом – вірити, допомагати, молитися. «Завданням моєї книги було дати голос тим, хто є, але кого, як правило, не бачать. Тут є різні долі та різні голоси. І тих, хто вийшов заміж за військового і був готовий до війни. І тих, кого війна застала зненацька і круто змінила долю. Тих, хто дочекався чоловіка з війни – хай і пораненого, але живого. І тих, хто не дочекався і вже ніколи не дочекається. Тих, у кого чоловік пропав безвісти, але вона чекає, хоча іноді й сама не знає, чого чекає. Цією книжкою я хотіла заявити усім: Ми є! І нам теж не просто», – розповіла на презентації пані Надія.

Про важливість обміну емоціями, переживаннями та почуттями говорила й авторка книжки «Псалми Любові» [1]

Л. Долик: «Така література є і свідченням нашого досвіду, і допомогою, і бажання поділитися тим, що ти вже досягнув і зрозумів, і бути таким промінчиком – кожному в душу глянути, зігріти. Нам дано цей дар – пройти цю війну і залишитися людьми». Вона вважає, що «найголовніше світло – те, що всередині серця», яке дає силу жити і вижити. Пишучи свою поезію, пані Любов прагне, щоб її читачам під час таких страхів і випробувань, як війна, було легше знайти це внутрішнє світло. Л. Долик наголошує на вагомій ролі митця (поета) у творенні та свідченні цієї історії під час війни: «Кожен з нас – історія. Ми творимо цю історію, ми є її свідками й учасниками».

Підсумовуючи зустріч, В. Ванчура, директор видавництва «Джура», підкреслив, що кожен автор по-своєму осмислює події та наслідки війни: О. Хоменко – через поезію з окопів, Н. Зінченко – через особисту історію втечі, Л. Долик – через духовне осмислення та пошук внутрішнього світла, а Н. Сеньовська – через призму переживань дружини військового. Багато хто з них розповідає про війну на основі особистого досвіду або досвіду близьких. Н. Зінченко відкрито заявляє, що прототипом

героїні є вона сама, а О. Хоменко пише «на окопах». Їхні твори є актуальними свідченнями сучасної війни, що дають можливість читачеві подивитися на події «очима свідка». Автори заглиблюються в емоційний та психологічний вимір війни – біль, страх, надія, підтримка, виживання. Усі презентовані твори нерозривно пов'язані з українським контекстом, відтворюючи реалії життя під час російсько-української війни.

Варто зазначити, що сучасна література і справді є відображенням сьогодення, переосмисленням подій та свідком наших змін, які триватимуть, доки триватиме війна. І в цьому – велика сила і велика мудрість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долик, Л. *Псалми Любові*. Тернопіль, 2025. 352 с.
2. Хоменко, О. *У домі сухого серця ПЛЮС Обличчям у профіль до завтра*. Поезії. Повісті. Прикмети. (Серія «Українська Реконкіста»). Тернопіль, 2025. 148 с.

Юліана ШИНКАРИК

orcid.org/0000-0002-1629-5910

молодший науковий співробітник

НДІ українознавства

КНУ імені Тараса Шевченка